

Підприємництво

УДК 658:621.31]:351.863:330.322

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15093601>

**Прозорість як запорука залучення інвестицій у відбудову підприємств
електроенергетики та забезпечення їх
економічної безпеки**

Карпенко Андрій Володимирович

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та митної справи Національного університету «Запорізька політехніка», вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя, Україна, 69011, a.v.karpenko@meta.ua, <https://orcid.org/0000-0002-5717-4349>

Братковська Катерина

кандидат економічних наук, доцент Національного університету «Запорізька політехніка», вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя, Україна, 69011, bratkovska@zntu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0003-2091-9623>

Прийнято: 17.12.2024 | Опубліковано: 29.12.2024

***Анотація. Вступ.** В умовах війни питання економічної безпеки підприємств енергетики України постало досить критично, як через руйнування значної частки об'єктів, так і через існування значної заборгованості серед підприємств галузі, що чітко окреслено в результатах дослідження [1]. Станом на вересень 2024 року сукупні втрати об'єднаної енергетичної системи (ОЕС) України перевищили 9 ГВт. З ладу виведено майже 90% потужностей теплоелектростанцій (ТЕС) та 40% — гідроелектростанцій (ГЕС), що створює серйозну загрозу енергетичній безпеці країни через тотальний енергетичний*

дефіцит. Ці значні втрати потужностей у критичний період підвищують ризик перебоїв з електропостачанням та ускладнюють відновлення енергетичних систем, що безпосередньо впливає на стабільність економіки та добробут громадян [2, с.7]. Чи не єдиним шляхом відновлення енергосистеми України в ситуації, що наразі склалася в країні, є залучення зовнішніх інвестицій. Інвестори наразі готові інвестувати кошти, втім, умови функціонування енергетичного ринку та підприємств енергетики є недостатньо прозорими, що суттєво гальмує прийняття рішень щодо інвестування капіталу у відбудову об'єктів української енергетики.

Мета статті – дослідження рівня прозорості енергетичного ринку України і його впливу на залучення інвестицій у відбудову підприємств енергетики та забезпечення їх економічної безпеки.

Методологія дослідження. У процесі дослідження були застосовані такі методи як: аналіз та синтез, статистичний метод, метод всебічності – при дослідженні енергетичного ринку України; системно-логічний метод – під час висвітлення результатів проведеного дослідження та метод узагальнення – в процесі формування висновків.

Результати. Обґрунтовано, що вирішення проблеми енергодефіциту країни за умов, що наразі склались в Україні, можливе лише за прискореного розвитку ВДЕ та створення альтернативної стаціонарної й мобільної генерації на базі газотурбінних та газопоршневих електростанцій. Натомість, вжиття таких заходів можливе за умов належного фінансування. Але, виробники з ВДЕ наразі фінансового неспроможні до вжиття означених заходів з причини значної заборгованості перед ними ДП «Гарантований покупець». Залучення ж зовнішніх інвестицій ускладнено низьким рівнем прозорості функціонування енергетичного ринку та підприємств електроенергетики. Враховуючи існуючі можливості, запропоновано низку заходів щодо вирішення даної проблеми.

Ключові слова: енергетичний ринок, енергодефіцит, економічна безпека підприємств, боргова криза, прозорість енергетичного ринку

Transparency is a key to attracting investment in the restoration of electricity companies and ensuring their economic security

Karpenko Andrii

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Economics and Customs, National University "Zaporizhzhia Polytechnic",
<https://orcid.org/0000-0002-5717-4349>

Bratkovska Kateryna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, National University "Zaporizhzhia Polytechnic", <https://orcid.org/0000-0003-2091-9623>

Abstract. *Abstract. Introduction. In wartime, the economic security of Ukraine's energy enterprises has become quite critical due to the destruction of a significant proportion of facilities and the existence of significant debt among enterprises in the industry, which is clearly outlined in the results of the study [1]. As of September 2024, the total losses of Ukraine's Unified Energy System (UES) exceeded 9 GW. Almost 90% of the capacities of thermal power plants (TPPs) and 40% of hydroelectric power plants (HPPs) have been put out of service, which poses a serious threat to the country's energy security due to a total energy deficit. These significant losses of capacity in a critical period increase the risk of power outages and complicate the restoration of energy systems, directly affecting the stability of the economy and the well-being of citizens [2, p.7]. The only way to restore Ukraine's energy system in the current situation in the country is to attract foreign investment. Investors are currently ready to invest funds. However, the conditions for the functioning of the energy market and energy enterprises are not sufficiently transparent, significantly hindering decision-making on investing capital in the reconstruction of Ukrainian energy facilities.*

The article's purpose is to study the level of transparency of Ukraine's energy market and its impact on attracting investments in the reconstruction of energy enterprises and ensuring their economic security.

Research methodology. The following methods were applied in the research process: analysis and synthesis, statistical method, comprehensiveness method—when studying the energy market of Ukraine; system-logical method—when covering the results of the research conducted; and generalization method—when forming conclusions.

Results. It is substantiated that solving the problem of the country's energy deficit under the current conditions in Ukraine is possible only with the accelerated development of renewable energy sources and the creation of alternative stationary and mobile generation based on gas turbine and gas piston power plants. However, the adoption of such measures is possible with adequate financing. However, RES producers are currently financially unable to take the above measures due to significant debt owed by the State Enterprise "Guaranteed Buyer". Attracting external investments is complicated by the low level of transparency of the functioning of the energy market and electricity enterprises. Considering existing opportunities, several measures have been proposed to solve this problem.

Keywords: *energy market, energy deficit, economic security of enterprises, debt crisis, transparency of the energy market.*

Постановка проблеми. З історії війн в жодній країні світу не було подібних обсягів руйнувань енергосистеми, як в Україні. Тож, відповідно й досвіду з відбудови галузі недостатньо. За оцінками експертів для повноцінного відновлення зруйнованих об'єктів генерації електроенергії чи будівництва нових знадобиться досить тривалий час [3, с.5]. Втім, гострота питання енергодефіциту в країні потребує на негайне прийняття заходів. За ситуації, яка наразі склалась в Україні, вирішити дане питання можливо лише за прискореного розвитку ВДЕ

та створення альтернативної стаціонарної й мобільної генерації на базі газотурбінних та газопоршневих електростанцій.

Натомість вжиття таких заходів можливе лише за умови належного фінансування. Однак виробники електричної енергії з відновлювальних джерел (ВДЕ) наразі є фінансово неспроможними для реалізації зазначених заходів через значну заборгованість перед ними з боку ДП «Гарантований покупець». Станом на вересень 2024 року заборгованість НЕК «Укренерго» перед ДП «Гарантований покупець» за послугу зі збільшення частки електроенергії з ВДЕ зросла до 28,44 млрд грн. А борг ДП «Гарантований покупець» перед виробниками електроенергії з ВДЕ (включаючи попередньо непогашені борги) досяг рівня близько 35,8 млрд грн [4].

Ці величезні борги створюють серйозну загрозу для подальшого розвитку сектору відновлювальної енергетики, адже без стабільного фінансування та вирішення проблеми заборгованості неможливо стимулювати зростання ВДЕ в країні. Виробники «зеленої» енергії б'ють на сполох, оскільки поточна фінансова ситуація і невикладені борги не сприяють розвитку галузі та реалізації екологічно важливих ініціатив [4]. *Ситуація з розвитком* газотурбінних та газопоршневих електростанцій теж досить критична, оскільки залучити банківські кредити чи інвестиції досить складно, через те, що держава (в особі ДП «Гарантований покупець») не вчасно погашає заборгованість за генеровану електроенергію. Так, станом на кінець вересня 2024 р. рівень розрахунків ДП «Гарантований покупець» з виробниками «зеленої» електроенергії за січень-серпень поточного року становив лише 63,4%, за 2023 рік - 90,5% необхідних коштів, за 2022 рік – 61,2% та за 2021-й – 99,7% [2, с.8].

Безумовно, в даній ситуації для вирішення питання енергетичного дефіциту доцільно було б залучити зовнішні інвестиції. Втім, рівень прозорості інформації щодо енергетичного ринку України та економічної безпеки підприємств енергетики не відповідає запитам інвесторів, що суттєво знижує їх зацікавленість у нових проектах. Відтак, щоб зрушити з місця у вирішенні питання

енергодефіциту, відбудови галузі енергетики та економічної безпеки підприємств енергетики, насамперед, необхідно вжити заходи щодо забезпечення прозорості інформації щодо функціонування енергетичного ринку, стану його лібералізації, ефективності енергетичної реформи та економічної безпеки підприємств енергетики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над пошуком вирішення даного питання наразі працює широке коло науковців. Зокрема, Якимчук О., Матвійчук Л та Шабала О. наголошують, що прозорість є критично важливим фактором відбудови підприємств енергетики та забезпечення їх економічної безпеки через створення ефективного партнерства між бізнесом і державою. Прозорість передбачає відкритість інформації щодо стратегій, планів та ініціатив як з боку держави, так і з боку приватних компаній. Прозорість забезпечує довіру між партнерами, сприяє зменшенню корупційних ризиків і стимулює ефективність у реалізації проєктів. Важливим елементом прозорості є регулярна публікація звітів про досягнення в галузі енергетики, а також доступ стейкхолдерів до інформації про енергетичні ринки та функціонування підприємств енергетики, включаючи їх екологічні та соціальні наслідки [5, с.133]. В свою чергу, Невмержицький Д. [6] фокусує увагу на Індексі прозорості галузі енергетики. Розглядаючи результати оцінювання Індексу прозорості розвитку енергетики України в довоєнні та воєнні часи, автор наголошує на критичній необхідності вжиття термінових заходів для підвищення цього індексу, оскільки подальше його збереження на рівні 2022-2023 рр. суттєво гальмує залучення як інвестиційних коштів, так і коштів банківського кредитування до фінансування проєктів з відбудови підприємств енергетики [6]. Загнітко О. [7] з цього приводу є більш категоричним. Дослідник зазначає, що в умовах воєнного часу регулятор в супереч законодавству України та нормативним актам Енергетичного Співтовариства, припинив оприлюднення інформації щодо енергетичного ринку, аргументуючи її чутливістю. Автор обґрунтовує, що наразі достатньо запобіжників для обмеження доступу до інформації та її захисту, а отже, рішення

регулятора щодо припинення публікації звітності підприємств енергетики та енергетичного ринку не є достатньо обґрунтованим та суттєво зашкоджує відбудові об'єктів генерації електроенергії та подальшому розвитку ВДЕ [7, с.55]. Буряченко А. та Славкова А. [8] більш розширено підходять до наслідків недостатньої прозорості галузі енергетики, вказуючи на недотримання взятих Україною зобов'язань щодо виконання вимог Енергетичного Співтовариства та Цілей Сталого Розвитку. Авторка зосереджує увагу на фінансових факторах, які суттєво ускладнюють відбудову підприємств енергетики [8, с.132]. Гербут Н. [9], аналізуючи рішення інституцій ЄС та України щодо енергетичного сектора, позиціонує ЄС як провідного партнера України у протидії російському енергетичному шантажу та тероризму. Автор зазначає, що на етапі повоєнної відбудови роль ЄС буде вирішальною, з огляду на євроінтеграційну перспективу України та вже зроблені кроки до зближення енергосистем. Водночас підкреслюється, що ефективність співпраці між Україною та ЄС в енергетичній сфері залежатиме не тільки від інституційних реформ енергетичного сектору України, але й від послідовної антикорупційної політики, забезпечення прозорості, лібералізації енергетичного ринку, а також залучення зовнішніх інвестицій згідно з правовою системою ЄС [9, с.27]. Відтак, переконуємось, що питання прозорості енергетичного сектору України та економічної безпеки підприємств енергетики є досить актуальними та потребують на подальші дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідження рівня прозорості енергетичного ринку України і його впливу на залучення інвестицій у відбудову підприємств енергетики та забезпечення їх економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, за даними 2-го воєнного випуску Dixi Group [10, с.5], Індекс прозорості енергетики в Україні у 2023 році склав 41 зі 100 балів, внаслідок чого галузі було присвоєно оцінку D-, що свідчить про майже неприйнятну прозорість (табл.1).

Як свідчать дані табл.1, експертами Dixi Group було проаналізовано енергетичний сектор України за восьми категоріями. По двох категоріях «Постачання» (+6 балів) та «Органи влади» (+18 балів) було зафіксовано прогрес. Однак, за категоріями «Надійність і безпека» та «Споживання», загальна оцінка залишилася без змін. У решті категорій — «Баланси», «Природні монополії», «Звітність» та «Політика» — продовжився спадний тренд, зниження оцінок склало від 1 до 5 пунктів. В результаті всі категорії залишилися в двох нижніх зонах шкали Індексу — зонах «недостатньої» та «неприйнятної» прозорості, не досягнувши базового рівня 2018 року, що становить 43 бали (рис.1) [10, с.4].

Таблиця 1

Оцінка прозорості енергетики України у 2023 році

Категорія	Кількість індикаторів	Бал	Порівняно з індексом 2022	Оцінка	Характеристика
1. Баланси	9	17	-4	F	неприйнятна прозорість
2. Природні монополії	71	39	-5	F	неприйнятна прозорість
3. Постачання	36	43	+6	D-	недостатня прозорість
4. Надійність і безпека	18	25	0	F	неприйнятна прозорість
5. Споживання	43	49	0	D	недостатня прозорість
6. Звітність	12	30	-3	F	неприйнятна прозорість
7. Політика	24	43	-1	D-	недостатня прозорість
8. Органи влади	16	50	+18	D+	недостатня прозорість
Інтегральна оцінка	229	41	+2	D-	недостатня прозорість

Джерело: [10, с.5]

Рис.1. Динаміка Індексу прозорості галузі енергетики протягом 2018-2023 рр.

Джерело: [10, с.4]

Така різнонаправлена динаміка свідчить про доцільність застосування вибіркового або точкового підходу для відновлення прозорості сектору. Це дозволить зосередитись на ключових сферах, де прозорість є критично важливою, з урахуванням потенційних загроз, які можуть виникнути через неоприлюднення даних. Точковий підхід дасть змогу здійснити необхідні кроки для підвищення довіри до енергетичного сектору, одночасно зменшуючи ризики та негативні наслідки для безпеки та економіки. Втім, щоб приймати ті чи інші рішення щодо підвищення рівня прозорості галузі, слід чітко усвідомлювати причини виникнення такої ситуації. А отже, коротко зупинимось на їх вивченні.

Під час розгляду 229 індикаторів Індексу прозорості енергетики було встановлено, що по 79 з них чинним законодавством запроваджено обмеження щодо їх публічності. Зокрема, по 26 індикаторах (11,4%) застосована директивна заборона на оприлюднення даних, а по 53 індикаторах (23,1%) було ухвалено ініціативні рішення розпорядниками на основі наданих їм дискреційних повноважень на період війни. Це вказує на те, що, зважаючи на поточні обставини, для забезпечення національної безпеки та захисту важливої інформації, було прийнято рішення про обмеження доступу до деяких даних, а також надано можливість органам влади ухвалювати рішення про публікацію інформації з урахуванням специфіки ситуації [10, с.5]. До того ж, по 56 індикаторам з 79 (або 71%), по яким відбулося законодавче обмеження публічності, спостерігається секторальний характер. Так, з п'яти енергетичних ринків протягом періоду, що вивчався, ринок нафти та рідкого палива залишався найбільш інформаційно закритим. Прозорість ринків електроенергії, енергетичного вугілля та теплової енергії протягом 2023 року - погіршилась. І лише по ринку природного газу відбувся незначний прогрес (+1 бал) [10, с.6].

Тож, виходячи з вище викладеного, маємо підстави констатувати, що ключовими факторами зниження інформаційної прозорості галузі енергетики стали законодавчі та регуляторні фактори. Зазначимо, що введення в дію Указу Президента від 24 лютого 2022 року №64 щодо оголошення воєнного стану та

необхідність прийняття «швидких рішень» стали основними факторами, які спричинили значне обмеження доступу до публічної інформації та впровадження бінарного підходу щодо доступу до даних — «відкрито» або «закрито». У результаті, частина даних була закрита директивно, на виконання відповідних нормативних актів, а частина — через втрату спроможності розпорядників надавати актуальну інформацію щодо функціонування енергетичного ринку та підприємств енергетики.

Зокрема, Міністерством цифрової трансформації було вилучено три чверті всіх даних про енергетичний сектор України, які до війни публікувались на Порталі відкритих даних і використовувались аналітиками Energy Map. Це рішення було прийняте після проведення аналізу опублікованих наборів даних, у результаті якого було вирішено тимчасово вилучити інформацію, що може становити загрозу національній безпеці країни [12, с.13].

Міністерством енергетики України із закриттям Порталу також було «закрито» дані щодо енергетичного ринку та підприємств енергетичного сектору України. Після відновлення роботи data.gov.ua у відкритому доступі є лише набір даних за напрямом «Екологічна та радіаційна обстановка в зоні розташування атомних електростанцій».

НЕК «Укренерго», починаючи з лютого 2022 року, було закрито інформацію, зокрема, щодо реєстрів об'єктів, учасників енергетичного ринку тощо. У вересні 2022 року доступ до частини прихованих даних було відновлено. Втім, історична інформація про тарифи минулих періодів була видалена, що стало причиною породження додаткових питань [12, с.28].

Виключенням у закритті доступу до інформації не стало і ТОВ «Оператор ГТС України», яке на вимогу постанови НКРЕКП «Щодо захисту інформації, яка в умовах воєнного стану може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом, у тому числі щодо об'єктів критичної інфраструктури» від 26 березня 2022 р. за №349 [13] також тимчасово припинило надання доступу до інформації з лише частковим її поновленням [12, с.34].

Що ж до оприлюднення даних Державною службою статистики України (далі – Держстат України) слід зазначити, що через положення Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 р. за №2115-IX [14], суб'єктам господарювання та фізичним особам надано право подавати звітність, яка вимагається від них згідно з чинним законодавством (включаючи статистичну звітність), протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану. Це забезпечує можливість виконання зобов'язань перед державними органами, враховуючи складнощі, що виникають під час воєнного періоду. Тож, Держстат України до тепер не має можливості здійснити повноцінний збір та оприлюднення значної частини статистичної інформації [12, с.31].

Отже, можна зробити висновок, що на законодавчому рівні більшість обмежень щодо оприлюднення інформації не були детально визначені ані до початку війни, ані після її початку. У Законах України «Про інформацію» (від 02.10.1992 р. №2657-XII [15]) та «Про доступ до публічної інформації» (від 13.01.2011 р. №2939-VI [16]) відсутні спеціальні норми, що регулюють доступ до інформації в умовах воєнного стану. Також, з моменту початку воєнних дій, ці закони не були змінені. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (від 12.05.2015 р. №389-VIII [17]) неодноразово зазнавав змін, але нововведення не стосувалися обмежень доступу до інформації під час війни. Закон є недостатньо конкретним у питаннях права на інформацію і дозволяє регулювати або забороняти передачу інформації через різні канали зв'язку, включаючи радіостанції та комп'ютерні мережі [7, с.5].

Проте, після трьох років повномасштабної війни, а також з огляду на майбутнє відновлення економіки та енергетичної інфраструктури України, є доцільним перегляд підходів до обмеження доступу до даних з міркувань національної безпеки. Адже прозорість інформації в енергетичному секторі є необхідною умовою для створення ефективних ринків, на яких учасники

змагаються за споживача, отримують прибуток і генерують доходи для держави, а також планують інвестиції згідно з ринковими сигналами [12, с.8].

Крім того, публікація даних є важливою вимогою у контексті євроінтеграції України, адже без виконання цих вимог вступ до Європейського Союзу стане неможливим. Це обумовлено тим, що розкриття інформації про енергетичний сектор регулюється низкою актів європейського законодавства, які були імplementовані Україною в рамках Угоди про асоціацію з ЄС [18] та Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [19]. Зокрема, йдеться про Регламент (ЄС) №1099/2008 [20], який встановлює вимоги до якості надання інформації та часових рамок передачі даних органами Євростату; Регламент (ЄС) 2016/1952 [21] про європейську статистику цін на електроенергію та газ, що визначає порядок формування статистики цін на ці енергоресурси; а також Директиви (ЄС) 2019/94414 [22] та 2009/73/ЄС [23] щодо правил поведінки учасників ринків електроенергії та газу, і Регламент (ЄС) №1227/2011 [24] про цілісність і прозорість оптових енергетичних ринків.

Більшість з цих вимог вже знайшли відображення в українському законодавстві, зокрема в Законі України «Про доступ до публічної інформації» [16] та інших нормативно-правових актах, таких як постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» [25]. Отже, виконання цих вимог є обов'язковим [12, с.8].

Зрештою, публічний запит на відновлення доступу до інформації про енергетичний сектор, а також ініціативні кроки окремих органів влади щодо поновлення публікацій даних вказують на необхідність перегляду політики оприлюднення інформації. У зв'язку з цим, державним органам слід розробити чіткі критерії для оцінки рівня чутливості та ризиків, що стосуються певних видів інформації, а також визначити умови та можливості її розкриття в умовах воєнного часу і після його завершення [10, с.7]. І оскільки, Україна має наміри стати повноцінним учасником ЄС, то першочергово доцільно імplementувати у

вітчизняну практику європейське законодавство щодо збору, обробки та узагальнення інформації, обмеження доступу та її оприлюднення.

Висновки. Таким чином, за результатами дослідження обґрунтовано, що вирішення проблеми енергодефіциту країни та економічної безпеки підприємств енергетики можливе за умови належного фінансування. Але, виробники з ВДЕ наразі фінансового неспроможні до вжиття означених заходів з причини значної заборгованості перед ними ДП «Гарантований покупець». Залучення ж зовнішніх інвестицій ускладнено низьким рівнем прозорості функціонування енергетичного ринку та підприємств електроенергетики.

Встановлено, що головними факторами впливу на рівень прозорості інформації стали законодавчі та регуляторні фактори. Введення в дію Указу Президента від 24 лютого 2022 року №64 [11], що оголошував воєнний стан, а також прийняття оперативних рішень, призвели до значного обмеження доступу до публічної інформації. У результаті частина даних була закрыта на підставі директивних рішень, прийнятих відповідно до чинних нормативно-правових актів, а інша частина — через неможливість розпорядників надавати інформацію про функціонування енергетичного ринку та діяльність енергетичних підприємств [12, с.4].

Обґрунтовано необхідність перегляду рішень щодо доступу до інформації стосовно функціонування енергетичного ринку України та підприємств енергетики шляхом:

- імплементації у вітчизняну практику європейського законодавства щодо збору, обробки та узагальнення інформації, обмеження доступу та її оприлюднення;
- чіткого визначення критеріїв оцінювання чутливості інформації;
- оцінки інформації за рівнем чутливості та визначення обмежень щодо доступу до чутливої інформації задля забезпечення національної безпеки;
- вжиття заходів протидії кіберзлочинам та кібертероризму

- надання доступу до менш чутливої інформації щодо функціонування енергетичного сектору України.

Запровадження поданих пропозицій, насамперед, сприятиме забезпеченню прозорості енергетичного ринку країни і залученню зовнішніх інвестицій, наразі вкрай необхідних для відбудови енергетичного сектору України та забезпечення економічної безпеки підприємств енергетики.

Список використаних джерел

1. Levchenko S.A. Debt crisis in the electricity market: causes and threats to the. Економічний вісник Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет», 2023, №2, С. 85-92. DOI: <https://doi.org/10.32434/2415-3974-2023-18-2-85-92>.

2. Рябцев Г., Омельченко В. Огляд роботи енергетичного сектору у вересні 2024 р. Центр Разумкова. 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/10/28/2024-ПАКТ-17.pdf>.

3. Кріжнер Д. Д., Кріжнер Д. А. Техніко-економічний аналіз актуальних методів електрогенерації в Україні та огляд існуючої проблематики. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2024. № 8, С. 1-21. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13218647>.

4. Марченко О. Виробники з ВДЕ виходять із «зеленого» тарифу: держава не погашає борги. Українська енергетика. 2024. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/vyrobnyky-z-vde-vykhodiat-iz-zelenoho-taryfu-derzhava-ne-pohashaie-borhy> .

5. Якимчук О., Матійчук Л., Шабала О. Принципи організації партнерських відносин бізнесу і влади у сфері енергетичної безпеки України. Економічний простір. 2024. № 194, С. 132-137. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.194.132-137> .

6. Невмержицький Д. С. Оцінка прозорості розвитку енергетичного сектору України: довоєнний та воєнний аспекти. *Академічні візії*, 2024. Вип. 32. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12606327>.
7. Загнітко О. Правове забезпечення прозорості даних про оптові енергетичні продукти. *Economics and Law*. 2024. № 73 (2). С. 50-63. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.02.050>
8. Буряченко А., Славкова А. Реформування енергетичного сектору України для забезпечення сталого розвитку. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 4, С. 130–137. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-17>
9. Гербут Н.А. Співробітництво ЄС та України в енергетичній сфері: напрямки взаємодії, перспективи, проблеми. *Політикус*. 2023. № 5. С. 25-30. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-5.4>.
10. Рябцев Г., Науменко Д., Урста А., Серебренніков Б., Ніцович Р. Індекс прозорості енергетики. 2-й воєнний випуск. DiXi Group. 2024. 42 с.
11. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. за № 64. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
12. Доступ до публічної інформації у сфері енергетики під час воєнного стану. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2023/05/doslidzhennya_dostup-do-informacziyi-v-enrgetyczi_final-vid-08.05-1.pdf.
13. Щодо захисту інформації, яка в умовах воєнного стану може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом, у тому числі щодо об'єктів критичної інфраструктури : Постанова НКРЕКП від 26.03.2022 р. № 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0349874-22#Text>.
14. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни : Закон України від 03.03.2022 р. № 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>

15. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

16. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. №2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

17. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (в редакції від 08.02.2025 р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода, Міжнародний документ від 27.06.2014 № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

19. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства : Договір, Міжнародний документ від 25.10.2005 № 994_926. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_926#Text.

20. The european parliament and the council of the european union. Regulation (EC) No 1099/2008 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2008 on energy statistics (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2008/1099/oj>.

21. The european parliament and the council of the european union. Regulation (EU) 2016/1952 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on European statistics on natural gas and electricity prices and repealing Directive 2008/92/EC (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1952/oj/eng>.

22. The european parliament and the council of the european union. Directive (EU) 2019/944 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on common rules for the internal market for electricity and amending Directive 2012/27/EU (recast) (Text with EEA relevance.). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/944/oj>.

23. The european parliament and the council of the european union. Directive 2009/73/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in natural gas and repealing Directive 2003/55/EC (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2009/73/oj>.

24. The european parliament and the council of the european union. Regulation (EU) No 1227/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on wholesale energy market integrity and transparency Text with EEA relevance. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2011/1227/oj>

25. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова КМУ від 21.10.2015 р. № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text>.